

Korytarz ekologiczny – percepcja społeczna pojęcia

Ecological corridor – public perception of the term

Alina Gerlée

Wydział Geografii i Studiów Regionalnych Uniwersytetu Warszawskiego
ul. Krakowskie Przedmieście 30, 00-927 Warszawa, Polska
a.gerlee@uw.edu.pl

Abstract. The aim of the study is to analyze the knowledge the term “ecological corridor”. An pilot inquiry on "ecological corridor" definition and function was conducted. The understanding of the term, as well as, the basic knowledge of ecological corridors functions were tested using the questionnaires given to the group of 63 students representing different academic disciplines (humanities - 22 persons, life sciences - 21 persons and exact sciences - 20 persons). Most of respondents (except from natural sciences students) never heard the term “ecological corridor”. Quite a few participants were not able to give an example of ecological corridor. What is more, humanists frequently pointed that the highway underpasses for wildlife would be a good example of “ecological corridor”. The most frequently indicated function of corridors was “migration of animals and plants”. The results suggest that the knowledge of investigated term is usually very theoretical and quite abstract that was especially apparent within the “naturalists” group.

Słowa kluczowe: korytarze ekologiczne, funkcje korytarzy ekologicznych, świadomość ekologiczna społeczeństwa

Key words: ecological corridor, functions of ecological corridors, ecological awareness

Wprowadzenie

Pojęcie „korytarz ekologiczny” jest obecne w ochronie przyrody już od wczesnych lat XX wieku. Początkowo było definiowane poprzez funkcje, którą pełni – jako szlak migracji roślin lub zwierząt (Hess i Fischer 2001). W latach 80-tych termin zaczął być stosowany na określenie pewnej struktury krajobrazowej (Forman 1983, Forman i Gordon 1986, Connectivity... 1988). Różnice między tymi dwoma sposobami wyróżniania korytarzy przedstawił między innymi Ostrowski (2004). Rozumiany jako struktura liniowa odrębna od otoczenia, korytarz ekologiczny stał się ważnym narzędziem ochrony przyrody. Identyfikacja, odtwarzanie i ochrona korytarzy służy łagodzeniu skutków działalności człowieka (szczególnie fragmentacji i izolacji siedlisk). Stanowi istotny element uzupełniający system obszarów chronionych (Good 1998, Benett 2004, Czocharński 2004, Jędrzejewski i in. 2005, Perzanowska i in. 2005, Kawecka 2006). Presja na środowisko i postępująca urbanizacja jest obecnie dużym zagrożeniem dla ciągłości korytarzy ekologicznych. Brak powszechnej akceptacji dla ich ochrony jest konsekwencją społecznego niezrozumienia czym są korytarze ekologiczne i jakie pełnią funkcje (Jankowski 2001). Dla ochrony korytarzy niezwykle ważna jest świadomość ekologiczna społeczeństwa a w szczególności osób, które podejmują decyzje w procesie planowania przestrzennego i realizacji inwestycji.

Cel badań

Celem przeprowadzonych badań było:

- 1) rozpoznanie, czy studenci, jako potencjalni pracownicy administracji publicznej, znają i rozumieją pojęcie korytarza ekologicznego;
 - 2) stwierdzenie, czy istnieją różnice w pojmowaniu tego pojęcia w zależności od profilu wykształcenia.
- W szczególności postanowiono zbadać, w jaki sposób termin „korytarz ekologiczny” jest rozumiany przez osoby, które nie miały z nim styczności w toku edukacji i porównać je z grupami, które powinny o nim słyszeć.

Materiał i metody

Badania prowadzono metodą ankietową. Respondentami byli studenci nauk ścisłych, humanistycznych i przyrodniczych, reprezentujący następujące kierunki:

- matematyka, fizyka i informatyka („ściśli”) - 20 osób,
- orientalistyka, prawo i psychologia („humaniści”) - 22 osoby,
- biologia, geografia i ochrona środowiska („przyrodnicy”) - 21 osób.

W pierwszym pytaniu ankietowani mieli zaznaczyć struktury, mogące pełnić funkcje korytarzy ekologicznych. W drugim wskazywali funkcje, jakie mogą pełnić korytarze. W obu pytaniach wszystkie odpowiedzi (14) zawarte w ankiecie były prawidłowe. Następnie ankietowani udzielali informacji, czy zetknęli się wcześniej z pojęciem „korytarz ekologiczny”. Byli także proszeni o podanie przykładu korytarza ekologicznego ze swojej okolicy. Ostatnim zadaniem było zaznaczenie (na schematycznym rysunku) przebiegu korytarzy ekologicznych. Przy opracowywaniu tego pytania wybrano kilka elementów, mogących pełnić funkcje korytarzy, wymienionych w pytaniu pierwszym. Wybrano: pasma lasu, kępy drzew, dolinę rzeczną oraz żywopłoty i miedze. Ankieta miała charakter pilotażowy a jej celem było stwierdzenie zasadności dalszych badań w tym zakresie oraz weryfikacja metodyki. Wyniki ankiety nie zostały opracowane statystycznie, gdyż próba nie była reprezentatywna.

Wyniki

Zdecydowana większość studentów spoza kierunków przyrodniczych nie miała do tej pory styczności z pojęciem „korytarz ekologiczny” (ryc. 1). Wśród „przyrodników”, większość (15 osób) jako źródło informacji podała studia i szkołę, pozostali natomiast - media oraz własne zainteresowania (po 3 osoby).

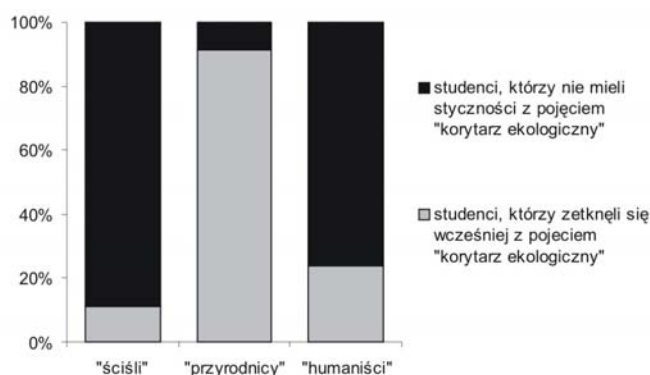
Stosunkowo dużo osób nie potrafiło podać przykładu korytarza ekologicznego z najbliższej okolicy (ryc. 2). W grupach „humanistów” i „ściśłych” odsetek osób podających przykłady był wyższy niż odsetek osób deklarujących znajomość pojęcia, natomiast wśród osób kształcących się na kierunkach przyrodniczych – niższy. Jako przykłady podawano najczęściej doliny rzeczne (Wisły lub innej rzeki) oraz kompleksy leśne (Kampinoski PN, Las Bielański i inne). Wymieniane były także zbiorniki wodne, szpalery drzew oraz przejścia dla zwierząt pod drogami szybkiego ruchu. Te ostatnie najczęściej wskazywane były przez studentów kierunków humanistycznych.

Na pytanie dotyczące obiektów, które mogą pełnić funkcje korytarza ekologicznego, odpowiedzi były odmienne u różnych grup. Osoby o wykształceniu przyrodniczym najczęściej zaznaczały, iż korytarzem ekologicznym są: dolina rzeczna, pasmo lasu, kanał oraz roślinność nadrzeczna. Studenci z kierunków ścisłych najczęściej zaznaczyli: pasma lasu, dolinę rzeczną, przejścia dla zwierząt oraz roślinność nadrzeczna, natomiast „humaniści” - przejścia dla zwierząt, liniową strukturę, będącą mozaiką naturalnych i półnaturalnych siedlisk, pasma lasu oraz pasy zieleni w miastach.

W pytaniu dotyczącym funkcji korytarzy ekologicznych, różnice między poszczególnymi grupami były mniej wyraźne niż w pytaniu poprzednim. We wszystkich grupach najwięcej osób zaznaczało, iż korytarz pełni funkcje szlaku migracji zwierząt, a następnie – szlaku migracji roślin. Charakterystyczne jest, iż w obu omówionych pytaniach studenci kierunków przyrodniczych udzielali średnio więcej odpowiedzi niż w pozostałych grupach, a „ściśli” – więcej niż „humaniści” (ryc. 3).

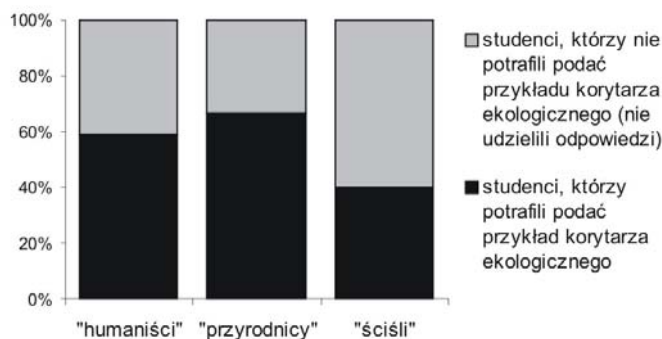
Jak wspomniano, ostatnim zadaniem było zaznaczenie przebiegu korytarzy ekologicznych (na schematycznym

Korytarz ekologiczny ...

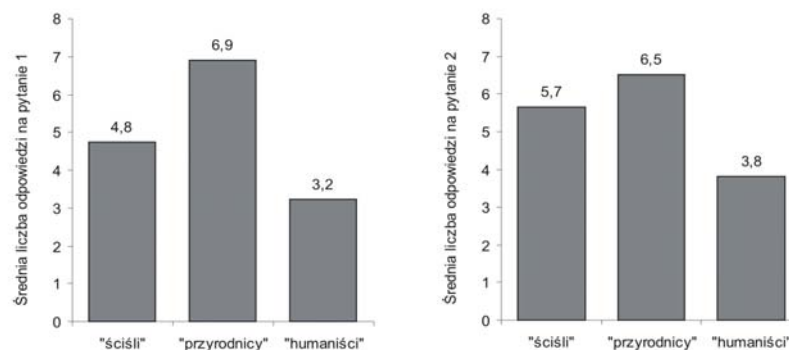
Ryc. 1. Proporcje między studentami deklarującymi znajomość oraz nieznanomość pojęcia "korytarz ekologiczny" w grupach o różnym profilu wykształcenia

Fig. 1. Proportions between students who were familiar and were not familiar with the term 'ecological corridor' in groups representing different education profiles

Ryc. 2. Proporcje między studentami, którzy potrafili a tymi, którzy nie potrafili podać przykładu korytarza ekologicznego w grupach o różnym profilu wykształcenia

Fig. 2. Proportions between students who were able and were not able to give an example of ecological corridor, in groups of different education profiles

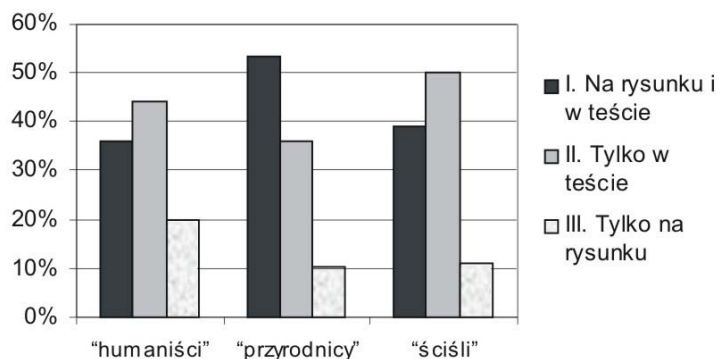
Ryc. 3. Średnia liczba odpowiedzi udzielanych przez różne grupy na pytanie pierwsze (co może być korytarzem ekologicznym) oraz pytanie drugie (jakie funkcje pełnią korytarze ekologiczne)

Fig.3 Average number of answers given on question one (types of ecological corridors) and two (functions of ecological corridors) in groups of different education profiles

rysunku, przedstawiającym obszar wiejski). Określono następujące kategorie:

- I. elementy zaznaczone w pytaniu testowym i na rysunku,
- II. elementy zaznaczone tylko w pytaniu testowym,
- III. elementy zaznaczone tylko na rysunku.

W żadnej z grup w kategorii I nie uzyskano wyniku powyżej 55% (ryc. 4). Najwyższą wartość uzyskano w grupie przyrodników (53%). Ze względu na dość znaczne różnice w ogólnej sumie odpowiedzi między grupami, ich porównanie należy jednak traktować orientacyjnie. Najliczniejszą próbę uzyskano w grupie przyrodników (58 odpowiedzi), najmniejszą wśród humanistów (25 odpowiedzi).

Ryc. 4. Udziały poszczególnych kategorii odpowiedzi w grupach o różnym profilu wykształcenia. (opis w tekście)

Fig. 4. Share of answer categories in groups of different education profiles (description in text)

Dyskusja i wnioski

Wyniki ankiety wskazują, iż znajomość pojęcia „korytarz ekologiczny” jest raczej słaba. Zauważalne są różnice między grupami o przyrodniczym, ścisłym i humanistycznym profilu wykształcenia. Osoby z grupy „ścisłych”, mimo, iż deklarowana znajomość badanego pojęcia była w tej grupie najniższa (ryc.1), wypadły w ankiecie lepiej niż „humaniści”. Zaznaczały średnio więcej odpowiedzi w pytaniach testowych (ryc. 3), a ich odpowiedzi były bliższe odpowiedziom „przyrodników”. Świadczyć to może o tym, iż osoby z grupy „ścisłych” znacznie lepiej stworzyły sobie właściwy obraz pojęcia, którego nie znają (teza ta wymaga jednak dalszych badań). Wniosek taki może być ważny, gdy zastanowimy się, jakie wykształcenie mają ludzie pracujący w urzędach i podejmujący decyzje, których konsekwencją jest niszczenie przyrody. Charakterystyczne jest, iż „humaniści” najczęściej zaznaczali, iż korytarzami ekologicznymi są przejścia dla zwierząt nad lub pod drogami. Być może wynika to z faktu, że w mediach pojęcie „korytarza ekologicznego” często pojawia się w kontekście budowy przejść dla zwierząt. Takie rozumienie tego terminu jest jednak myleniem przyczyny ze skutkiem. Przejścia są tworzone w celu utrzymania ciągłości istniejącego korytarza ekologicznego (najczęściej trasy migracji zwierząt), który został przerwany przez powstanie drogi. Zbudowane w nieodpowiednim miejscu, funkcji korytarza pełnić nie będą.

Wyniki uzyskane w grupie przyrodników okazały się mniej optymistyczne niż oczekiwano. Mimo, iż liczna grupa zadeklarowała znajomość pojęcia korytarza ekologicznego (ryc. 1) i wiedziała, czym jest oraz jakie pełni funkcje, to stosunkowo wiele osób (1/3) nie potrafiło podać przykładu z własnej okolicy (ryc. 2). Ponadto część osób miała problemy z zaznaczeniem na rysunku obiektów, które wcześniej wymienione zostały w pytaniu testowym jako korytarze ekologiczne (ryc. 4). O ile w przypadku pozostałych grup problemy takie mogły być uzasadnione nieznaną znajomością pojęcia, o tyle w przypadku grupy „przyrodników” były one nieoczekiwane. Może to świadczyć o jedynie teoretycznej (akademickiej) znajomości pojęcia i nikłej zdolności do praktycznej identyfikacji korytarzy

ekologicznych. Zastosowanie pytań sprawdzających wiedzę i umiejętności (w postaci pytania testowego oraz zadania samodzielnego wskazania korytarzy na rysunku) dało zatem ciekawe wyniki, które należałoby zweryfikować na reprezentatywnej próbie studentów. Mogłyby okazać się one cenną wskazówką dla dydaktyków kształcących przyszłych planistów i pracowników administracji, aby kładli większy nacisk na praktyczne umiejętności. Posiadanie samej wiedzy teoretycznej nie jest bowiem gwarancją zrozumienia i rozpoznania problemów w realnej sytuacji.

Literatura

- Benett G., (2004). Linkages in practice: a review of their conservation value. IUCN, Gland (Switzerland) and Cambridge (UK).
- Schreiber. K.F. (red.), 1988. Connectivity in Landscape Ecology. Proceedings of the 2nd International Seminar of the "International Association for Landscape Ecology". Münster.
- Czochoński J., 2004. Koncepcja zachowania sieci ekologicznej w województwie pomorskim jako podstawy rozwoju przestrzennego regionu. [w:] Cieszewska A. (red.). Płaty i korytarze jako elementy struktury krajobrazu. Problemy Ekologii Krajobrazu, tom XIV. 84-92.
- Forman R.T.T., 1983. Corridors in a landscape: their ecological structure and function. Ekologia CSSR 2 (4). 375-387.
- Forman R.T.T., Gordon M., 1986. Landscape Ecology. Wiley, New York.
- Good J.A., 1998. The potential role of ecological corridors for habitat conservation in Ireland: a review. Irish Wildlife Manuals, No. 2. 72.
- Hess G.R., Fischer R.A., 2001. Communicating clearly about conservation corridors. Landscape and Urban Planning 55. 195-208.
- Jankowski W., 2001. Naukowe podstawy i przyszłość korytarzy ekologicznych w Polsce. Przegląd Przyrodniczy XII (3-4). 41-53.
- Jędrzejewski W., Nowak S., Stachura K., Skierczyński M., Mysłajek R.W. et al., 2005. Projekt korytarzy ekologicznych łączących Europejską sieć Natura 2000 w Polsce. Program Phare PL0105.02. Zakład Badania Ssaków PAN. Białowieża.
- Kawecka I., 2006. Znaczenie korytarzy ekologicznych dla funkcjonowania obszarów chronionych na przykładzie Gorców. Ochrona Beskidów Zachodnich 1. 183–191. (http://www.gpn.pl/ochrona_beskidow/kawecka.pdf)
- Ostrowski M., 2004. Struktura i funkcja jako kryteria wyróżniania korytarzy w środowisku [w:] Cieszewska A. (red.). Płaty i korytarze jako elementy struktury krajobrazu. Problemy Ekologii Krajobrazu, tom XIV. 178-186
- Perzanowska J., Makomaska-Juchiewicz M., Cierlik G., Król W., Tworek S. et al., 2005. Korytarze ekologiczne w Małopolsce. Instytut Nauk o Środowisku UJ, Instytut Ochrony Przyrody PAN, Kraków. (<http://www.iop.krakow.pl/iop/pliki/040002.pdf>)

